

Тема 4. ЄВРОПЕЙСЬКА ПОЛІТИКА ЗЕЛЕНОГО ЗРОСТАННЯ

- 4.1. Концепція зеленого зростання – основа економічної політики ЄС
- 4.2. Європейська Зелена угода (EGD) та її еколого- економічний вимір
- 4.3. Європейська Зелена угода (EGD) та її соціально-екологічний вимір
- 4.4. Європейський стовп соціальних прав (EPSR)
- 4.5. «Європейський Семестр» та «Фонд відновлення і стійкості» як інструменти Європейської політики зеленого зростання

Ключові слова:

економічне зростання; екологічна ефективність; соціальна справедливість; низьковуглецевість; політика; політичні цілі та інструменти; стратегії; директиви; Європейська зелена угода; Європейський стовп соціальних прав; Європейський семестр; Фонд відновлення та стійкості.

4.1. Концепція зеленого зростання та низьковуглецевості – основа економічної політики ЄС

- Однією з ключових **цілей зеленого зростання**, як було показано раніше, є підвищення *екологічної ефективності* економічного зростання та **посилення синергії між навколишнім середовищем та економікою**.

Екологічну ефективність можна інтерпретувати як співвідношення між створенням економічної вартості та доданим впливом на навколишнє середовище.

- Відповідно, **суть політики зеленого зростання** полягає у впровадженні рішень, які б дозволили одночасно отримати:
 - **соціально-економічні вигоди**
 - та зменшити антропогенне навантаження на навколишнє середовище

Поява політики зеленого зростання в ЄС внаслідок кризи 2008-2010рр.

Криза фінансового та реального сектору економіки у 2008-2010 рр. **активізувала зусилля щодо** 1) подолання наслідків спаду та водночас 2) створення нової основи для соціально-економічного розвитку.

➤ Включення **екологічно-чистих інвестиційних проектів було важливим елементом антикризових планів**, прийнятих у багатьох країнах ЄС того періоду.

Європейський план економічного відновлення був оголошений ще наприкінці 2008 року, в якому підкреслювалася необхідність «переходу до економіки з низьким рівнем викидів вуглецю», що дозволить досягти цілей:

- підвищення **енергетичної безпеки**,
- розвитку досліджень та розробок (**R&D**),
- **пом'якшення наслідків** діяльності людини на навколишнє середовище,
- збереження існуючих і створення нових **робочих місць**

Вже через 10 років, у 2018 році Єврокомісія представила сценарії того, як ЄС та його держави-члени можуть очолити перехід до сталого розвитку на благо всіх і як Європа може виконати **Цілі сталого розвитку ООН до 2030 року**

ЄС був провідною силою, яка стояла за ухваленням Порядку денного ООН зі сталого розвитку на період до 2030 року та його Цілей сталого розвитку (SDG)

ЄС та його держави-члени належать до найкращих виконавців SDG в світі

За даними Єврокомісії [20], сім держав-членів ЄС-27 входять до ТОП-10 у рейтингу Global SDG Index, тоді як усі країни-члени ЄС-27 входять до ТОП-50 цього рейтингу (зі 156). Зокрема:

- Держави-члени ЄС-27 мають у середньому *найвищий бал за ціллю сталого розвитку SDG -1 (покінчити з бідністю у всіх її формах)*
- Держави-члени ЄС-27 мають *другий найвищий середній бал за SDG-3 (забезпечення здорового життя та сприяння добробуту для всіх у будь-якому віці)*

Водночас є недопрацювання:

Держави-члени ЄС-27 мають *у середньому низький бал за SDG-12 (Забезпечення сталих моделей споживання та виробництва)*

і за SDG -14 (Збереження та раціональне використання океанів, морів і морських ресурсів)

- При цьому існують помітні відмінності між державами-членами щодо досягнення **SDG-10 (Зменшення нерівності всередині та між країнами)**

Особливу роль у формуванні стратегії розвитку ЄС до 2030р. і до 2050 р. відіграє критерій *«кліматичної нейтральності»* або *низьковуглецевості*

Зелена економіка включає в себе **поняття та вимогу низьковуглецевості**. Вона означає *не лише зменшення викидів вуглекислого газу і інших парникових газів та енергоефективність*, але й:

- **раціональне управління природними ресурсами** з меншим негативним впливом на навколишнє середовище,
- підвищення **ефективності використання ресурсів, зменшення відходів** та
- **соціальну справедливість «зеленого переходу»**, покращення добробуту людей

Ключовим елементом будь-якої стратегії зеленого зростання є **ВСТАНОВЛЕННЯ СТИМУЛІВ**, які мотивуватимуть інновації на траєкторії зростання, яка відходить від неефективних моделей минулого

- Це заохочення підприємств **до практик, спрямованих 1) на екологічно чисті рішення**, що раціонально використовують можливості навколишнього середовища; **2) на пошук нових шляхів формування продуктивності**, які б **забезпечили нові конкурентні переваги та нові інноваційні можливості**

Такі проекти почали розвиватися в межах сучасної стратегії зеленого зростання ЄС – в Європейській Зеленій угоді (EGD)

Як зазначається в цьому документі:

► **«ЄС уже почав модернізацію та трансформацію економіки з метою кліматичної нейтральності.** У період з 1990 по 2018 рік він скоротив викиди парникових газів на **23%**, а економіка зросла на **61%**. Однак нинішня політика дозволить скоротити викиди парникових газів лише на **60% до 2050 року** (натомість ЄС планує знизити ці викиди до нуля). Ще багато чого потрібно зробити, починаючи з більш амбітних дій щодо зміни клімату в наступне десятиліття» (текст EGD див. Додаток А підручнику)

Основними «стовпами» політики зеленого зростання в рамках Зеленої угоди слід вважати завдання

- формування циркулярної економіки;
- завдання енергозбереження (в першу чергу за рахунок програм реновації будівель)
- та завдання розбудови сталого (екологічно-дружнього) транспорту

Детально – дивись наступний слайд:

Досягнення *кліматично нейтральної економіки замкнутого циклу (зеленої циркулярної економіки)* вимагає повної мобілізації промисловості. Щоб трансформувати промисловий сектор і всі ланцюжки створення вартості, потрібно 25 років – ціле покоління. Щоб бути готовим до 2050 року, рішення та дії повинні бути прийняті протягом наступних п'яти років. Дії Єврокомісії зосереджені, зокрема, на ресурсомістких секторах, таких як текстиль, будівництво, електроніка та пластмаси. Єврокомісія відстежує виконання стратегії щодо пластику 2018 року, зосереджуючись на заходах щодо боротьби з навмисно доданим мікропластиком і ненавмисним викидом пластику, наприклад, із текстилю та стирання шин. Розроблені вимоги для забезпечення того, щоб до 2030 року вся упаковка на ринку ЄС була придатною для повторного використання або переробки.

Будівництво, використання та реконструкція будівель вимагає значної кількості енергії та мінеральних ресурсів (наприклад, піску, гравію, цементу). На будівлі також припадає 40% споживаної енергії. Рівень щорічного оновлення будівельного фонду в країнах-членах коливається від 0,4 до 1,2%. Щоб досягти цілей ЄС щодо енергоефективності та клімату, цю швидкість потрібно збільшити щонайменше вдвічі. Щоб вирішити подвійну проблему енергоефективності та доступності, ЄС та держави-члени повинні розпочати «хвилю оновлення» будівель. Підвищення темпів оновлення є проблемою, однак оновлення знижує рахунки за електроенергію та може зменшити «енергетичну бідність».

На *транспорт* припадає чверть викидів парникових газів ЄС. Щоб досягти кліматичної нейтральності, необхідно до 2050 року скоротити викиди від транспорту на 90%. Це скорочення має відбуватися в усіх видах транспорту. Мета зеленого транспорту означає поставити користувачів на перше місце та надати їм більш прийнятні, доступні, здоровіші та чистіші альтернативи їхнім поточним звичкам пересування. *Джерело: The EGD*

Щоб забезпечити додаткові скорочення викидів парникових газів, **Єврокомісія у 2020 та 2021 рр..** переглянула усі відповідні політичні інструменти, пов'язані з кліматом, включаючи **систему торгівлі викидами**, можливе розширення європейської торгівлі викидами на нові сектори, цілі держав-членів щодо скорочення викидів у секторах за межами системи торгівлі викидами, а також положення про землекористування, зміни землекористування та лісове господарство.

ЗАВДАННЯ НА ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ*: опрацювати відповідні документи

Ці реформи політики допоможуть забезпечити **ефективне ціноутворення на вуглець в усій економіці**. Це сприятиме:

- змінам у поведінці споживачів і бізнесу,
- а також сприятиме збільшенню зелених державних і приватних інвестицій.

Різні інструменти ціноутворення **повинні доповнювати один одного і разом забезпечувати узгоджену політичну основу**.

4.2. Європейська зелена угода (EGD) та її еколого-економічний вимір

- Як і Стратегія «Європа 2020», **EGD встановлює** політичні цілі та інструменти для досягнення економічного зростання на рівні ЄС і, таким чином, **визначає характеристики економічної моделі, якій вона прагне сприяти**. Однак, на відміну від минулого, **EGD надає центральний пріоритет екологічним проблемам**.

Незважаючи на те, що Європейська зелена угода є перш за все *стратегією економічного зростання*, вона **не зосереджується лише на прискоренні зростання**. Навпаки, її метою є **прискорення та підтримка переходу** до економічної моделі, яка захистила б як природний капітал ЄС, так і європейських громадян, і цю мету називають «зеленим переходом».

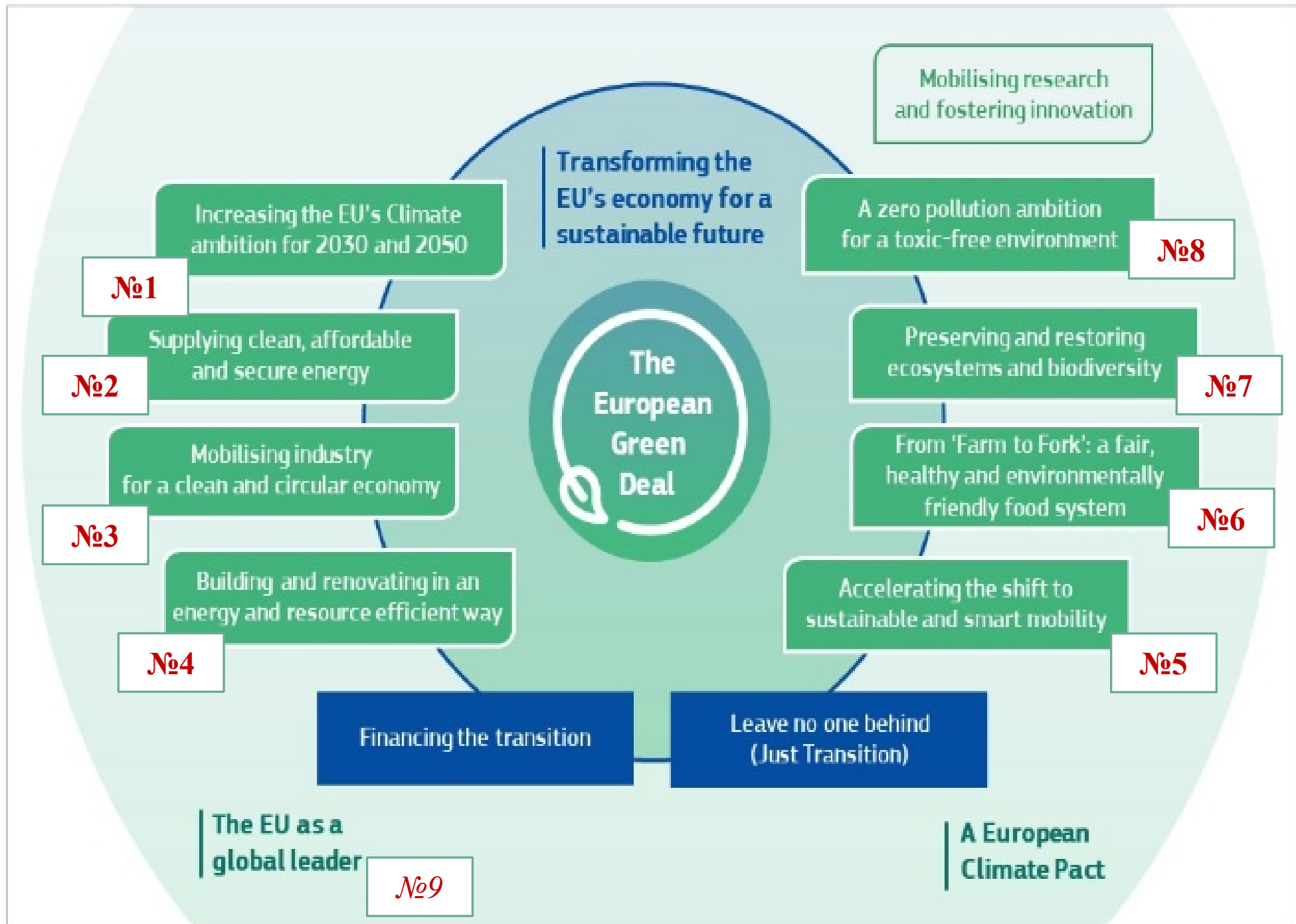
- Щоб досягти поставлених цілей, **Комюніке Єврокомісії*** щодо запуску **EGD висунуло «дорожню карту ключових політик і заходів»**, що містить як нові, так і існуючі ініціативи. Ця дорожня карта визначає **ВІСІМ СФЕР ДІЙ** у різних сферах політики, починаючи від кліматичної політики до промислової політики та захисту біорізноманіття

(*див. Додаток Б підручнику)

ВІСІМ СФЕР ДІЙ у різних сферах політики

- 1) підвищення кліматичних амбіцій ЄС на 2030 і 2050 роки;
- 2) постачання чистої, доступної та безпечної енергії;
- 3) мобілізація промисловості для чистої та замкнутої економіки;
- 4) будівництво та реконструкція енерго- та ресурсозберігаючим способом;
- 5) прискорення переходу до стійкої та розумної мобільності;
- 6) від «ферми до виделки»: розробка справедливої, здорової та екологічно чистої системи харчування;
- 7) збереження та відновлення екосистем і біорізноманіття;
- 8) прагнення до нульового забруднення навколишнього середовища, вільного від токсичних речовин

Окрім діяльності в цих сферах, Зелений курс також визнає необхідність «інтегрувати сталість у всі політики ЄС» і **просувати цілі EGD у всьому світі**, представляючи ЄС як «світового лідера» екологічного переходу. Часто це завдання називають **«дев'ятою ціллю»**.

Європейська комісія також випустила ряд галузевих стратегій:

- **Нова промислова стратегія**, що розроблена з метою, щоб «промисловість Європи очолила подвійний перехід і стимулювала конкурентоспроможність» [5 – зі списку джерел до Розділу 4]
- **Новий план дій із економіки замкнутого циклу** з метою сприяння «моделі регенеративного зростання, яка повертає планеті більше, ніж вона приймає» за допомогою спеціальної політики щодо продуктів і відходів [6 – зі списку джерел до Розділу 4]
- **Стратегія «Від ферми до виделки»**, щоб уможливити перехід до сталої продовольчої системи, що принесе користь усім громадянам і операторам і сприятиме здоров'ю людини та природи [7 – зі списку джерел до Розділу 4]
- **Стратегія стійкої та розумної мобільності**, спрямована на досягнення 90% скорочення викидів у транспортному секторі до 2050 року [8 – зі списку джерел до Розділу 4]
- **Стратегія «Хвиля оновлення для Європи – озеленення наших будівель**, створення робочих місць, покращення життя» [9]; для підтримки темпів реновації будівель на рівні з кліматичними цілями до 2030 р. [9 – зі списку джерел до Розділу 4]

Особливо актуальною є Європейська програма навичок для стійкої конкурентоспроможності, соціальної справедливості та стійкості.

Вдосконалення навичок **представлено як спосіб сприяння зеленому росту та екологічному переходу** [10 – зі списку джерел до Розділу 4]

- У цьому контексті **інвестування в навчання та освітні заходи для зеленого переходу** дозволило б людям не тільки а) «створювати та опанувати зелені технології», але й зрозуміти, б) «як думати та діяти екологічно»

Зокрема, «Дія 6» Європейського плану навичок для сталої конкурентоспроможності містить набір ініціатив, які Комісія зобов'язується реалізувати для підтримки розвитку та набуття «зелених» навичок. Вони включають:

- удосконалення процедур **моніторингу навичок** для «зеленого» переходу за допомогою спеціальної таксономії та індикаторів;
- розробку «Європейської рамки компетенцій щодо освіти для зміни клімату, проблем довкілля, переходу до чистої енергії та сталого розвитку»;
- допомогу в розвитку **зеленого набору навичок для ринку праці**; а також
- підтримку інтеграції питань **клімату та навколишнього середовища в освіту та навчання**

4.3. Європейська зелена угода (EGD) та її соціально-екологічний вимір

Соціально-екологічні виклики, чітко розглянуті в EGD, можна розділити на дві групи

- ПЕРША ГРУПА складається з викликів для особливо вразливих споживачів, які можуть постраждати від зеленого переходу

Приділяти особливу увагу домогосподарствам, які **не можуть дозволити собі ключові енергетичні послуги**, необхідні для забезпечення базового рівня життя та соціального житла, таким чином усуваючи *ризики енергетичної бідності* в Європі

- **Енергетичну бідність** можна розглядати як невід'ємну соціально-екологічну проблему, спричинену *як соціальними чинниками* (зокрема, бідністю доходів), так *і екологічними чинниками* (політикою перехідного періоду, що призводить до підвищення цін на енергоносії та низькою енергоефективністю житла).
- З соціальної точки зору слід **захистити енергетично бідні домогосподарства** та забезпечити їм доступ до доступних і чистих енергетичних послуг.
- З екологічної точки зору - залучити **вразливих споживачів енергії до зусиль з реконструкції будівель**, щоб сприяти обмеженню викидів парникових газів

ДРУГА ГРУПА викликів, що стосується впливу на зайнятість із чітким галузевим і територіальним фокусом

Слід приділяти особливу увагу регіонам, галузям промисловості та працівникам, які зіткнуться з «найбільшими викликами»

► Єврокомісія визнає, що *«управління переходом призведе до значних структурних змін у бізнес-моделі, вимогах до кваліфікації та відносних цінах»*, що у свою чергу, може мати згубні соціальні наслідки

Найбільше уваги приділено секторам і територіям, які стикаються з процесами промислової реструктуризації **внаслідок** переходу на низький рівень вуглецю, а саме *відмови від видобутку та розвідці викопного палива*, а також діяльності з інтенсивним викидом парникових газів.

Звільнені працівники з цих секторів, а також місцеві громади, до яких вони належать, *вважаються вразливими і, отже, мають отримувати спеціальну підтримку*

Відповідно до названих двох груп викликів розроблені відповідні **ЗАХОДИ ПОЛІТИКИ**: **А)** політика переходу для вразливих споживачів енергії **та Б)** політика переходу, спрямована на звільнених працівників

А. Політика переходу, спрямована на вразливих споживачів енергії та людей, яким загрожує енергетична бідність

- **Директива щодо електроенергії [11]** вимагає від держав-членів визначити набір критеріїв вимірювання для **ідентифікації «енергетично бідних домогосподарств»** і вжити відповідних заходів, зокрема шляхом інформування клієнтів про можливі альтернативи відключенню.
- **Директива щодо енергоефективності будівель [12]** покладає на країни ЄС відповідальність за дії, спрямовані на пом'якшення енергетичної бідності.
- **Директива з енергоефективності [13]**: державам-членам слід запровадити *частку енергоефективного заощадження* в якості пріоритету в енергетично бідних домогосподарствах і соціальному житлі або, як альтернативу, враховувати енергетичну бідність під час виконання своїх зобов'язань щодо енергоефективності.
- **Положення про управління Енергетичним союзом і кліматичними діями [14]** визначає процес моніторингу та звітування про енергетичну бідність, а також для встановлення кількісних національних цілей і політичних заходів для її зменшення

Б. Політика переходу, спрямована на звільнених працівників, зайнятих у секторах з інтенсивним викидом парникових газів, і на їхні громади

- У рамках Інвестиційного плану сталого розвитку Європи [3] Європейська комісія запропонувала **Механізм справедливого переходу (JTM)**. JTM має цільову сферу дії та сприяє політиці соціальних інвестицій. З одного боку, це вигідно певним соціальним групам. З іншого боку, як фінансовий інструмент, JTM надає цільову підтримку працівникам у формі соціальних інвестицій. **JTM складається з трьох стовпів:**

Перший стовп – **Фонд справедливого переходу (JTF)**, [4]. Включений у сферу політики згуртованості, *JTF* *призначений для зменшення регіональних розбіжностей*, посилених внаслідок переходу, на територіях ЄС з високою зайнятістю у галузях **видобутку вугілля, в т.ч. бурого вугілля, горючих сланців, торфу та інших енергоємних галузях промисловості**. Має бюджет у 17,5 мільярдів євро. Сфера діяльності JTF включає два види діяльності:

- по-перше, *підтримка диверсифікації економіки, інновацій, створення бізнесу та зелених інвестицій*;
- по-друге, *підвищення кваліфікації та перекваліфікація працівників*, допомога шукачам роботи у пошуку роботи та активне залучення шукачів роботи.

Двома іншими стовпами Механізму справедливого переходу є **кредитний механізм для державного сектора**, що спрямовує кошти від Європейського інвестиційного банку [15] і **спеціальна схема «справедливого переходу»**, що мобілізує приватні інвестиції в рамках Invest EU (Інвестиційного плану сталого розвитку Європи) [3].

Завдання на практичне заняття по пп. 4.1 – 4.3

1. **Основні складові Інвестиційного плану сталого розвитку Європи** як документу в межах Європейської зеленої угоди [3 – зі списку джерел до Розділу 4 Підручника]
2. **Фонд справедливого переходу ЄС: особливості наповнення та використання** [4 – зі списку джерел до Розділу 4 Підручника]
3. **Розібрати основні риси галузевих стратегій** [5; 6; 7; 8; 9; 10 – зі списку джерел до Розділу 4] – **на індивідуальну роботу:**
Відмінні риси стратегії; нормативи (критерії) та виконавці; фінансове забезпечення)
4. **Заходи політики щодо вразливих споживачів енергії та людей, яким загрожує енергетична бідність** [11; 12; 13; 14 – зі списку джерел до Розділу 4] – *розібрати один із документів (за списком в групі): доповідь на практичне заняття*